

Mägedes varitseb valge draakon

Sel talvel on lumelaviinides kaotanud elu juba üle saja inimese.

AIN KALLIS

klimatoloog

Viimastel nädalatel on meieni jõudnud uudised lumelaviinides hukkunud inimestest. Näiteks mattus 18. jaanuaril Kesk-Itaalias hotell paksu lumekihi alla, õnneks suudeti sealt leida nii elusaid inimesi kui nende lemmikloomi, elu kaotanud loeti kokku 29.

Hullemini läks laviinide alla sattunud mõni päev hiljem Pakistanis, Indias ja Afganistanis, viimases neist tappis “valge draakon” – nii kutsutakse lumelaviine mõnes Aasia riigis – koguni 106 elanikku.

Meie siin lamedas Eestis kurdame viimaseil aastail aina lume vähesuse üle ega oska hästi ette kujutada, millist õudu tegelikult tekitavad mägedes laviinihoiatused.

Kui näete kodukatuselt kaela langemas lumelasu, siis korrutage selle maht umbes kümne tuhandega, ning saate veidi aimu lumemassidest, mis suurte mägede nõlvadelt vallanduvad.

Alaline oht pea kohal

Mägede elanikke, alpiniste või lihtsalt matkajaid varitsevad kõrgustes alati ohud, nii talvel kui suvel.

Hoog on säärane, et ka proffidest kiirlaskujail pole alati šansse pääseda – laviini rekordiks olevat mõõdetud 349 km/h.

“Ikka pead valvel olema, kunagi ei või sada protsenti kindel olla, et sulle kusagilt kivi või lumelasu kaela ei tule!” kinnitab Šveitsi alpinist Rolf Philipona.

Nii see tõesti on. Minu enda lähedastest tuttavatest hukkus lumelaviinis 1974. aastal Pamiiris üks hea kolleeg, kolmkümmend aastat hiljem invaliidistus üks sõber Alpides kivilaviini tagajärjel.

Laviinioht tekib teatavate ilmanähtuste kombinatsiooni korral. Pärast rasket lumesadu koguneb mäekülgedele meetrite paksune lumekiht. Kui selle alla on jäänud jääkoorik ja ka mäe kalle on järsk, lisaks soojeneb kiiresti õhk, on loodud kõik eeldused laviini tekkeks.

Piisab vaid ettevaatamatust suusatajast või koguni kõvemast helist, et lumemassid kiirrongina alustaksid allapoole söötmist. Nagu sulav lumi kevaditi plekk-katuselt. Hoog on säärane, et ka proffidest kiirlaskujail pole alati šansse pääseda – laviini rekordiks olevat mõõdetud 349 km/h.

Ohvriterohkeimaks loetakse maavärinast vallandunud laviini Peruus 31. mail 1970, see mattis kivi- ja lumelaviini alla Yungai linna ligi 20 000 elanikku.

Lumesõjad

Laviine saab edukalt kasutada ilmarelvana, leiti Esimeses maailmasõjas.

Nimelt avastasid austerlased ja itaallased, et kõige odavam on üksteist tappa lumesõjas – õigemini lihtsalt paugutamise ja mäetippude suunas. Sellega vallandusid sageli kolossaalsed laviinid.

16. detsember 1916 jäi Austria riigi ajalukku kui must neljapäev. Tol päeval, tõelisel kaduneljapäeval, maeti lume alla ligi 6000 sõjameest.

Ohvriterohkeimaks loetakse maavärinast vallandunud laviini Peruus 31. mail 1970, see mattis kivi- ja lumelaviini alla Yungai linna ligi 20 000 elanikku. Šveitsi kurb rekordaasta on aga 1951, kui surma sai 98 inimest, 73 neist majarusude all.

Edaspidi on sealsed elanikud mõistagi ettevaatlikumad olnud: mitmel korral on näiteks Davosi meteoroloogidest kolleegid pidanud nädala-kaks laviinipühi – tööleminek oli keelatud ohu tõttu!

Kuidas end kaitsta

Turistid muidugi ärgu ronigu nii julgelt väga ohtlikesse kohtadesse pärast eriti tugevaid lumesadusid.

Kohalikud püüavad ehitada hooneid ohututesse paikadesse või muuta neid laviinikindlaks.

Üks selliseid on Frauenkirche kirik Davosi lähedal: laevaninasarnane sein töötab laviinimurdjana – suunab lumevoolu hoonest mööda. See toimib – pärast kiriku ümberehitust XVII sajandil ja varustamist nii vajaliku “laevaninaga” pole laviinid enam pühakoda rünnanudki.

Efektiivsed on Šveitsis ka mägede nõlvadele rajatud betoontammid, terasbarjäärid, samuti nn keelatud metsad, kus isegi jalutamine olevat keelatud – ikka eesmärgiga hoida elavat kaitsetara.

Mägistes piirkondades pööratakse pidevalt suurt tähelepanu päästemeetodite täiustamisele. Laserkiired, infrapunadetektorid aitavad aga vaid siis, kui katvat lund on vaid poole meetri ulatuses.

Endiselt näeme päästjaid kasutamas pikki metallsonde, millega kombitakse lumekihti.

Vaid vähestel turistidel on kaasas raadiomajakas, mis peaks täpset asukohta näitama. Veelgi vähem on neid, kellel seljas päästev ülikond õhupadja ja keerukamate tehniliste vahenditega.

Ellu jäävat laviini sattunuist vast 85% juhul, kui väljakaevamisele kulub vähem kui veerand tundi. Üks pääsenud austerlane suri šoki tagajärjel, kui kuulis, et oli tervelt 17 tundi lumises hauas viibinud.